

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**PRAVOMOCI PREZIDENTA ČR – KOMPARACE S VYBRANÝMI
PARLAMENTNÍMI REPUBLIKAMI**

VĚRA KUŽELOVÁ

Plzeň 2015

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím pouze literatury a zdrojů v práci uvedených.

V Plzni, dne 31. 3. 2015

.....
Věra Kuželová

Obsah:

Úvod.....	1
1 Historický vývoj pravomocí prezidenta ve vybraných státech	2
1.1 Od Československé republiky k úplné samostatnosti.....	2
1.1.1 Prozatímní ústava	2
1.1.2 Ústava z roku 1920.....	3
1.1.3 Ústava 9. května 1948	5
1.1.4 Ústava z roku 1960.....	6
1.1.5 Vznik samostatných republik	6
1.2 Vývoj Německé říše	7
1.2.1 Německá demokratická republika	8
1.2.2 Spolková republika Německo	9
1.3 Vývoj Rakouské republiky	9
2 Pravomoci prezidenta republiky	11
2.1 Výlučné a kontrasmnované pravomoci	12
2.1.1 Souhrn nekontrasmnovaných pravomocí	12
2.1.2 Souhrn kontrasmnovaných pravomocí.....	13
2.1.3 Pravomoci prezidenta k vládě	14
2.1.3.1 Česká republika	14
2.1.3.2 Slovenská republika.....	15
2.1.4 Pravomoci prezidenta vůči zákonodárné moci.....	15
2.1.5 Prezident a soudní moc.....	16
2.1.6 Jmenování do ostatních funkcí	17
2.1.7 Pravomoci prezidenta vůči zahraničí	19
2.1.8 Velitelství ozbrojených sil, vypovězení války, uzavírání míru	20
2.1.9 Právo milosti a amnestie.....	20
2.1.10 Udělování vyznamenání	22
2.1.11 Pravomoci odlišné od kompetencí českého prezidenta.....	23
3 Vliv volby prezidenta na postavení a pravomoci prezidenta	24
4 Odpovědnost prezidenta republiky	27
5 Shrnující komparace	29
Závěr.....	31
Resumé	32
Seznam použité literatury a zdrojů	33

Úvod

V bakalářské práci se budu zabývat stále aktuálním tématem řešícím postavení a pravomoci prezidenta České republiky, které budu postupně srovnávat v rámci mnou vybraných tří parlamentních republik, a to: Slovenské republiky, Spolkové republiky Německo a Rakouské republiky.

Práce je rozdělena na úvod, závěr a pět hlavních kapitol, z toho první dvě jsou považovány za stěžejní. Kapitoly se budou dále členit. V první části se věnuji problematice vývoje prezidentských pravomocí v každém z vybraných států od roku 1918 do počátku 90. let 20. století. Přesto se díky společné historii a dřívější propojenosti států podkapitoly prolínají. Jedná se například o společnou historii České a Slovenské republiky, či o převzetí Ústavy Rakouska - Uherska Československem po osamotnění se.

Druhá kapitola se zabývá novodobými a zároveň těmi nejnovějšími pravomocemi prezidenta republiky. Nejprve v krátkosti vymezují rozdíl mezi parlamentním, poloprezidentským a prezidentským modelem dělby moci ve státech. V hlavní části se zaměřují na kompetence prezidenta a jejich rozdělení na základní neboli výlučné pravomoci, k jejichž platnosti není potřeba součinnosti s vládou, a kontrasignované pravomoci, vyžadující spolupodpis předsedy vlády nebo pověřeného člena. Tyto však jsou pouze demonstrativním výčtem všech možných kompetencí, neboť pravomoci prezidenta mohou být dále rozšiřovány na základě zákona.

Další části se zabývají především novou úpravou prezidentských voleb u nás, týkající se nahrazení nepřímé volby prezidenta republiky za přímou s následným zjišťováním, zda došlo či nedošlo k proměně jeho postavení. Dále se věnuji odpovědnosti prezidenta republiky a možnostem být obviněn z velezrady.

Nakonec zohledním všechny zjištěné informace a provedu kompletní porovnání pravomocí prezidenta všech výše jmenovaných států.

Tato problematika je velmi široká a věnuje se jí rozsáhlé množství publikací. Úřad prezidenta lze brát jako část celku celého ústavního práva nebo jako samostatnou kapitolu vhodnou k rozsáhlému zkoumání.

V práci využívám komparativní metodu dvěma různými způsoby. Prvním, z hlediska srovnání úprav postavení prezidenta v rozdílných parlamentních republikách, a druhým, z hlediska sledování vývoje pravomocí v předem určeném časovém období v jednom státě.

1 Historický vývoj pravomocí prezidenta ve vybraných státech

1.1 Od Československé republiky k úplné samostatnosti

Česká a Slovenská republika mají dlouhou společnou historii. Jejich společné odloučení od Rakouska - Uherska spolu s Podkarpatskou Rusí v roce 1918 znamenalo první krok k opravdové samostatnosti obou států. Důležitou změnou byla i přeměna státního zřízení na republiku, která vedla k možnosti volby hlavy státu - krále nahradil prezident. Prvním prezidentem Československé republiky byl zvolen Tomáš Garrigue Masaryk, který stojí na počátku tradice silných prezidentů sahající až do dnešní doby.

1.1.1 Prozatímní ústava

Na počátku vzniku státu (tzv. První republiky, 28. říjen 1918 - 31. září 1938) byl z velké části převzat Recepčním zákonem rakousko-uherský právní řád, na nějž navázal zákon č. 37/1918 Sb. z. a n., ze dne 13. listopadu 1918, o prozatímní Ústavě.¹ Ten v pouhých šesti paragrafech ustavoval úřad prezidenta a upravoval jeho prvotní pravomoci, které byly minimální a stejně jako celá Ústava považovány pouze za provizorní.

Do prezidentových kompetencí dle Prozatímní ústavy patří zastupování státu navenek, přijímání vyslanců, jmenování důstojníků, státních úředníků a soudců, taktéž právo prominout nebo zmírnit tresty a jejich následky nebo zastavit trestní řízení eventuálně ho vůbec nezačínat a právo veta.²

V této fázi byla prezidentu republiky udělena blíže nespecifikovaná imunita "*President republiky nemůže býti trestně stíhán.*",³ která by mohla pokrývat jakékoli činy vykonané v rámci své funkce i po jejím pozbytí.⁴

O rok později došlo postupně ke dvěma novelizacím, přičemž hlavně druhá (ústavní zákon č. 271/1919 Sb.) znamenala rozšíření znění Ústavy významné v rámci úřadu a pravomocí prezidenta. Kromě zastupování státu je mu svěřeno i sjednávání a ratifikování mezinárodních a jiných smluv, není nejvyšším velitelem pouze vojska, ale i vši branné moci, je mu rozšířeno právo veta z osmi

---

¹ Zákon č. 37/1918 Sb., ze dne 13. listopadu 1918, o prozatímní ústavě. In: Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR. [online]. [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1918.html.

² Zákon č. 37/1918 Sb., pozn. č. 1.

³ § 9 zákona č. 37/1918 Sb., pozn. č. 1.

⁴ Kněžínek, Jan. Prozatímní ústava a její proměny. In: Mlsna, Petr. *Ústava ČR - vznik, vývoj a perspektivy*. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-63-9. S. 132.

na čtrnáct dní. Mimo dříve daných pravomocí získává i kompetence nové, zaměřené vůči vládě, jako je předsedání schůzím vlády nebo možnost být vůbec jím přítomen.⁵

Nová úprava také blíže charakterizuje nutnost kontrasignace, které vyžadují některé prezidentské úkony, a přibližuje otázku platnosti a odpovědnosti státních orgánů. Zatímco nejprve se v § 10 mluví o tom, že: "*K vládním úkonům, jež prezident republiky vykonává, musí být opatřen spolupodpis příslušného odpovědného člena vlády*",⁶ zákon č. 271/1919 Sb., novelizující text Prozatímní ústavy na stejném místě upřesňuje: "*Každý vládní úkon prezidenta republiky vyžaduje k své platnosti spolupodpis příslušného odpovědného člena vlády*".⁷

1.1.2 Ústava z roku 1920

Zákon č. 121/1920 Sb. z. a n., kterým se uvozuje vlastní ústavní listina Československé republiky byl přijat po několikaměsíčních přípravách parlamentního výboru. Úřad prezidenta jako celek je v něm obsažen v Hlavě třetí nazvané "Moc vládní a výkonná" a je stanoven obširněji než v Prozatímní ústavě.

Zakotvení omezení nepřímo voleného prezidenta spočívající v délce volebního období stanoveného na sedm let možností dvojího opakování po sobě neplatí pro prvně zvoleného prezidenta T. G. Masaryka.

Kompetence prezidenta jsou sestaveny na stejném podkladu jako v minulé Ústavě. K rozšíření pravomocí došlo v oblasti vztahu k výkonné moci. Za určitých podmínek má prezident republiky právo svolat, odročit či rozpustit Národní shromáždění, prohlásit zasedání sněmoven za ukončené. Dále jmenuje a propouští ministry. Všechny jím prováděné úkony musejí být kontrasignovány. Nově je mu přiřknut úkol přidávat svůj podpis k zákonům a opatřením výborů.⁸

---

⁵ ZIMEK, Josef. *Ústavnost a český ústavní vývoj*. 4. vydání. Brno : Masarykova univerzita, 2010, 180 s. ISBN 978-80-210-5255-0. S. 61 - 62.

⁶ § 10 zákona č. 37/1918 Sb., pozn. č. 1.

⁷ § 10 zákona č. 271/1919 Sb., ze dne 23. května 1919, kterým se mění zákon o prozatímní ústavě. In: EPRAVO. [online]. [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=1171&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>.

⁸ Zákon č. 121/1920 Sb. z. a n., kterým se uvozuje vlastní ústavní listina Československé republiky. In: Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR. [online]. [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1920.html.

Na základě úmluvy mezi čtyřmi mocnostmi - Anglií, Německem, Francií a Itálií - dochází 30. září 1938 k podepsání Mnichovské dohody a následně k jejímu přijetí Československou republikou a implementování do českého právního řádu.⁹ To má za následek nejen povinnost zanechat pohraničních oblastí ve prospěch Německa, ale i vznik Druhé republiky (tzv. Česko-Slovensko, 1. říjen 1938 - 15. březen 1939). Užívání Ústavy v plné šíři umožňoval režim pouze do vyhlášení Druhé republiky (ve formální platnosti byla přesto do přijetí Ústavy 9. května 1948), poté začalo docházet k jejímu omezování a v období nesvobody k naprostému odsunutí a přijímání jiných právních aktů považovaných za nový ústavní rámec. Zmocňovacím zákonem byla prezidentu dána dvouletá pravomoc vydávat dekrety mající sílu ústavního zákona.

Vlivem ústavního zákona č. 299/1938 Sb., o autonomii Slovenskej krajiny, který recipoval Ústavu z roku 1920, mohlo dojít v březnu 1939 k faktickému odtržení Slovenska a následnému vzniku První slovenské republiky (1939 - 1945). Ústavní zákon č. 185/1939 Zb. z., o ústave Slovenskej republiky taktéž kopíruje pravomoci prezidenta republiky stanovené Československou ústavou.¹⁰

Významnou událostí, zasahující do ústavněprávního vývoje Česko-Slovenska, se stalo přijetí ústavního zákona č. 330/1938 Sb., o zmocnění ku zmenám ústavnej listiny a ústavných zákonov republiky Česko-Slovenskej a o mimoriadnej moci nariadení, kterým došlo k naprostému oslabení Národního shromáždění. Naopak byla posílena výkonná moc, kdy v článku I získal prezident dvouleté pověření k vydávání prezidentských dekretů. *"Prezident republiky sa zmocňuje, aby... vydal dekrétom s mocou ústavného zákona nový text tých ustanovení ústavnej listiny republiky Česko-Slovenskej a iných zákonov ústavných, ktorých zmeny by vyžadovaly nové pomery..."*¹¹

Protectorát Čechy a Morava (16. březen 1939 - 9. květen 1945) byl zřízen výnosem vůdce a říšského kancléře č. 75/1939 Sb., o Protectorátu Čechy

⁹ Zimek, Josef. Pozn. č. 5. S. 90.

¹⁰ Ústavní zákon č. 185/1939 Sl. z., o ústave Slovenskej republiky. In: NOBILITAS. [online]. [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: http://www.nobilitas.sk/HTML%20Nobilitas/DE/HTML%20Nobilitas/Legislativa%20de/01%20Verfassung/185_1939%20sk.pdf.

¹¹ Čl. I Ústavného zákona č. 330/1938 Sb., o zmocnění ku zmenám ústavnej listiny a ústavných zákonov republiky Česko-Slovenskej a o mimoriadnej moci nariadení. In: Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR. [online]. [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: http://www.psp.cz/kps/pi/gi/historie/zmocnovaci_zakon_1938.pdf.

a Morava a stal se autonomní součástí Velkoněmecké říše.¹² Samostatná správa státu má ve svém čele státního prezidenta, který je pouhou loutkou Německé říše. Nad státním prezidentem je ustaven říšský protektor, který má hlavní slovo ve věcech týkajících se Protektorátu.

1.1.3 Ústava 9. května 1948

Ústavní zákon č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky, přijatý Národním shromážděním, byl zpracován odlišným způsobem než dvě předešlé Ústavy. Úřad prezidenta, zakotvený v samostatné třetí kapitole (dříve označováno hlava), nadále není přímo označen jako součást moci výkonné a vládní, která je obsažena, v taktéž oddělené, kapitole čtvrté.

Náplň práce prezidenta republiky se v mnohém neliší od kompetencí daných minulou Ústavou. Nadále zastupuje stát navenek a ratifikuje a sjednává mezinárodní smlouvy (u specifických smluv nutnost souhlasu Národního shromáždění nebo jeho schválení formou ústavního zákona, popřípadě možnost určené smlouvy převést na vládu), přijímá a pověřuje vyslance, podepisuje zákony, popřípadě je vrací s připomínkami.

Prezident je více propojen s Národním shromážděním, které svolává, odročuje, rozpouští nebo prohlašuje jeho zasedání za ukončené. Dále má právo doporučovat k úvaze opatření jím pokládána za nutná a účelná.

Pozměněn a více přiblížen je institut amnestie, který v § 74 odst. 1 č. 11 upřesňuje, na která provinění a za jakých podmínek nesmí být milost vztažena: *"má právo udílet amnestii... s vyloučením trestných činů soukromožalobních... práva mu nepříslušejí, bude-li proti němu zavedeno řízení podle § 78 (velezrada), anebo jde-li o presidenta republiky obžalovaného nebo odsouzeného podle § 78 nebo o členy vlády obžalované nebo odsouzené podle § 91 (úmyslné nebo hrubé nedbalostní porušení zákonů)."*¹³

---

¹² Výnos č. 75/1939 Sb. o Protektorátu Čechy a Morava. In: Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR. [online]. [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: http://www.psp.cz/kps/pi/gi/historie/vynos_o_zrizeni_protectoratu.pdf.

¹³ § 74 ústavního zákona č. Ústavní zákon č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky. In: Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR. [online]. [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1948.html.

1.1.4 Ústava z roku 1960

Přijetím ústavního zákona č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky, dochází k přeměně státu na socialistický pod vedením Komunistické strany Československé.

Pravomoci prezidenta republiky dostaly několika značných proměn. Ve vztahu k zákonodárné moci do jeho kompetencí nadále nespadá možnost rozpouštění či odročování Národního shromáždění a Ústava se více nezmiňuje o právu vrácení zákona s připomínkami.

Jmenuje vyšší státní funkcionáře (na základě zákona) a jmenuje a povyšuje generály. Problematika amnestie je znovu zúžena do obecné poučky netýkající se prezidenta ani vlády. Důležitá změna týkající se prezidenta a zavádějící jeho odpovědnost vůči parlamentu je zakotvena v článku 62 odst. 2, který říká: *"President republiky je odpovědný z výkonu své funkce Národnímu shromáždění"*.¹⁴

Novela ústavním zákonem č. 143/1968 Sb., o československé federaci měla ve své konečné fázi za následek přetvoření unitární Československé socialistické republiky na federaci skládající se ze dvou států. Prezident republiky zůstal odpovědný ze své funkce, tentokrát zákonodárnému sboru nazvanému Federální shromáždění, které může za předem daných okolností, stanovených Ústavou, rozpustit. Soudní stíhání na základě výkonu jeho funkce je vyloučeno.

Socialistické ústava byla platná a účinná do 31. prosince 1992, kdy došlo k zániku České a Slovenské federativní republiky na základě ústavního zákona přijatého dne 25. listopadu 1992.

1.1.5 Vznik samostatných republik

K 1. lednu 1993 se datuje vznik dvou samostatných nezávislých států: České republiky a Slovenské republiky.

Nejvyšší právní sílu ve Slovenské republice má zákon č. 460/1992 Zb., Ústava Slovenskej republiky, přijatý Slovenskou národní radou ještě před zánikem federace 1. září 1992. Je tvořen 9 hlavami a 156 články a stejně jako naše Ústava nově představuje jednotný stát stojící

---

¹⁴ Ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky. In: Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR. [online]. [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1960.html.

na demokratických zásadách. Prezidentské pravomoci jsou Ústavou zakotveny v hlavě šesté nazvané výkonná moc, v prvním oddílu vymezeném článku 101 - 107.

Českou národní radou byl přijat ústavní zákon zastřešující právní řád České republiky pod číslem 1/1993 Sb., Ústava České republiky, schválen v prosinci 1992 a účinný od 1. ledna 1993. Skládá se z 8 hlav a 113 článků a jeho nedílnou součástí je Listina základním práv a svobod. Úřad prezidenta republiky je v Ústavě vymezen články 54 - 66, které spadají do hlavy třetí, moci výkonné.

1.2 Vývoj Německé říše

Po prohrané první světové válce se Německo přetvořilo v demokratickou Výmarskou republiku (1919 - 1933) charakteristickou poloprezidentským systémem. V srpnu roku 1919 byla přijata Ústava Německé říše (tzv. Výmarská ústava), která ustavovala pozici říšského prezidenta voleného na sedm let s možností neomezeného počtu znovuzvolení na rozdíl od Československého prezidenta, který dle Ústavy 1920 může být zvolen pouze dvakrát po sobě.

V celku rozsáhlé pravomoci říšského prezidenta jsou mnohem širší než dnešní možnosti prezidenta spolkového, v mnohém se však neliší od pravomocí prezidenta československého.¹⁵ Přesto dochází k částečnému oslabení hrozbou potenciálního sesazení na návrh říšského sněmu. Objevují se zde obvyklé kompetence shodné s ostatními státy, jako je zastupování státu navenek, uzavírání mezinárodních smluv, jmenování a odvolávání říšských úředníků, institut amnestie atd., ale také jiné, které odlišují od ostatních zemí jeho moc ve státě. Jedná se například o možnost samovolného jmenování či odvolání říšského kancléře nebo sněmu nebo o možnost zasáhnout vůči spolkové zemi ozbrojenou mocí.¹⁶

Jak je již výše zmíněno, Německá říše měla už v tomto období zakotven institut říšského kancléře, ten v případě potřeby zastupoval říšského prezidenta.

---

¹⁵ POBUCKÝ, Michal. Srovnání německé (výmarské) ústavy a československé z 1. republiky. [online]. *Epravo* [cit. 2015-03-20]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/srovnani-nemecke-vymarske-ustavy-a-ceskoslovenske-z-1-republiky-65141.html>.

¹⁶ SCHELLE, Karel, VLČEK, Eduard. *Dokumenty ke studiu moderních dějin státu a práva II. Ústavy a normy ústavního charakteru*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1994. 382 s. ISBN 80-210-0859-8. S. 60 - 63. Dostupné z: http://is.muni.cz/do/rect/el/estud/praf/js09/dejiny/web/prameny/09/Ustava_Vymarske_republiky_-_1919.pdf.

V Československé republice se za substitut této pozice dá považovat v Ústavě zmíněný náměstek prezidenta, jehož úřad však nebyl využíván.

Nastupující říšský kancléř Adolf Hitler se ukázal ve 30. a 40. letech zkázou pro plynulý vývoj země v mezích vystavěných přijatou Ústavou. Po smrti říšského prezidenta Paula von Hindenburga za široké podpory veřejnosti, ideologického pobláznění a státního systému přebírá moc ve státě, přivlastňuje si prezidentské pravomoci a v důsledku toho nedochází k obsazování funkce říšského prezidenta.

Po druhé světové válce dochází k rozdělení státu na několik částí a k následným snahám o jeho znovusjednocení. Roku 1949 dochází k rozdělení na dvě části: Německou demokratickou republiku (NDR) a Spolkovou republiku Německo (SRN).

1.2.1 Německá demokratická republika

V historii Německé demokratické republiky se vyskytoval pouze jeden prezident republiky, Wilhelm Pieck, jenž byl ustaven do funkce na počátku vzniku státu, kde setrval do své smrti. Nadále se za hlavu státu považuje předseda státní rady.

Ústava Německé demokratické republiky (Die Verfassung der Deutschen Demokratischen Republik) z října 1949 zkracuje volební období oproti minulé úpravě ze sedmi let na čtyři roky. Kompetence byly výrazně okleštěny. Nařízení a dekrety může přijímat pouze za spoluúčasti ministerského předsedy nebo příslušného ministra. Nadále mu zůstávají kompetence jako vyhlašování zákonů, ustavování státních úředníků, reprezentování státu navenek či přijímání a vysílání vyslanců.¹⁷

Říjen 1990 znamenal pro NDR připojení se k SRN a tím i vytvoření jednotného suverénního státu.

---

¹⁷ Die Verfassung der Deutschen Demokratischen Republik vom 7. Oktober 1949. In: DokumentArchiv. [online]. [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: <http://www.documentarchiv.de/ddr/verfddr1949.html#c5> z.

1.2.2 Spolková republika Německo¹⁸

Základní zákon (das Grundgesetz) z 23. května 1949 je ústavním zákonem platícím v Německé spolkové republice v novelizovaném znění do dnešního dne. Postavení spolkového prezidenta je řešeno v V. části Základního zákona v rámci článků 54 - 61. Od jeho prvotního přijetí, do 90. let 20. století, došlo v rámci mnoha novelizací pouze ke třem proměnám na tomto úseku.¹⁹

Roku 1956 proběhly dvě změny. Článek 60 odst. 1, upravující jmenování a odvolávání spolkových soudců a úředníků byl pozměněn a rozšířen o možnost téhož u důstojníků a poddůstojníků. Nově byl včleněn článek 59a mající čtyři odstavce, který se týkal obrany státu a uzavírání míru. Ustanovení článku 59a však nemělo v Ústavě dlouhé trvání a roku 1968 bylo zrušeno.²⁰

1.3 Vývoj Rakouské republiky

Zánik Rakousko - Uherské monarchie byl významným i pro svrchovanost Rakouska, které si roku 1919 zvolilo svého prvního prezidenta. Spolkový ústavní zákon (Bundes-Verfassungsgesetz) z 1. října 1920 přijatý prvorepublikovým Rakouskem je v novelizovaném znění stále platný i v dnešním státě.

Kompetence spolkového prezidenta byly soustředěny převážně na jeho reprezentativní funkci. Čtyřleté funkční období s možností jednoho znovuzvolení Spolkovým shromážděním je společně s nevelkými pravomocemi více omezující než ve stejném období pravomoci prezidentů ve Výmarské republice a ČSR, možnost jeho stíhání není vyloučena.²¹

Rok 1929 byl pro spolkovou Ústavu plný změn. Ve věci spolkového prezidenta republiky došlo k nahrazení nepřímé volby prezidenta volbou přímou, dále se do jeho kompetencí dostalo právo jmenovat vládu.²²

---

¹⁸ Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland vom 23. Mai 1949. In: DokumentArchiv. [online]. [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: <http://www.documentarchiv.de/brd/1949/grundgesetz.html>.

¹⁹ Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland vom 23. Mai 1949 mit Änderungsindex. In: Verfassungen der Welt. [online]. [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: <http://www.verfassungen.de/de/gg49-i.htm>.

²⁰ Artikel 59a, des Grundgesetzes für die Bundesrepublik Deutschland vom 23. Mai 1949. In: Verfassungen der Welt. [online]. [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: <http://www.verfassungen.de/de/gg/gg-a59a.htm>.

²¹ Bundesgesetzblatt für die Republik Österreich. In: Österreichische Nationalbibliothek. [online]. [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: <http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=bgb&datum=1920&size=45&page=24>.

²² ŘÍCHOVÁ, Blanka a kol. *Západoevropské politické systémy: komparace politických systémů*. Praha: Oeconomica, 2009, 290 s. ISBN 978-80-245-1516-8. S. 177.

Úřad spolkového prezidenta byl následně v letech 1938 - 1945 neobsazován z důvodu změny státního režimu a přijetí nové Ústavy, která do čela státu stavěla kancléře stejně jako v Německu.²³ Po druhé světové válce dochází k obnově Ústavy z roku 1920 a následně je do čela státu volen zpět prezident.

Další úpravy kompetencí ve Spolkovém ústavním zákoně proběhly postupným upřesňováním a doplňováním článku 65 a rozšířením článku 66, přibližujícím se své dnešní podobě. Jedná se o včlenění částí upřesňujících možnosti nařízení způsobu provedení a způsob zmocnění státních smluv. Jen v lingvistickém smyslu se mění kompetence jmenovat státní zaměstnance na pravomoc jmenovat státní úředníky.²⁴

---

²³ ŘÍCHOVÁ, Blanka a kol. Pozn. č. 22. S. 178.

²⁴ Gesetz vom 1. Oktober 1920, womit die Republik Österreich als Bundesstaat eingerichtet wird. In: Verfassungen der Welt. [online]. [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: <http://www.verfassungen.de/at/at18-34/index29.htm>.

2 Pravomoci prezidenta republiky

Pro stanovení rozsahu pravomocí a výši postavení prezidenta je rozhodující stanovit, jaký model republiky je ve státě ukotven na základě odpovědnosti vrcholného orgánu ve státě. Nejčastěji můžeme rozlišovat mezi republikou prezidentskou, poloprezidentskou a parlamentní.

Parlamentní republika je charakteristická odpovědností vlády vůči parlamentu, rozsáhlými kompetencemi zákonodárného sboru a prezidentem s málo pravomocemi, které jsou z velké míry kontrasignované (př.: Česká republika a spolu s ostatními výše zmíněnými státy). Prezidentská republika se vyznačuje nezávislým prezidentem, neodpovědným vůči Parlamentu, jenž stojí v čele výkonné moci (např.: USA). V poloprezidentské republice není prezident považován za vrcholný orgán ve státě, jeho pravomoci výrazně přesahují pravomoci, které by mu byly svěřeny v parlamentní republice (př.: Francie).

V další části práce se budu zabývat kompetencemi prezidentů vyplývajících z příslušných Ústav států, které budu srovnávat s českou úpravou, jedná se o:

- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění ústavního zákona č. 347/1997 Sb., 300/2000 Sb., 448/2001 Sb., 395/2001 Sb., 515/2002 Sb., 319/2009 Sb., 71/2012 Sb. a 98/2013 Sb.
- Ústavný zákon č. 460/1992 Zb., Ústava Slovenskej republiky, ve znění ústavního zákona č. 244/1998 Z. z., 9/1999 Z. z., 90/2001 Z. z., 140/2004 Z.z., 323/2004 Z.z., 463/2005 Z.z., 92/2006 Z.z., 210/2006 Z.z., 100/2010 Z. z., 356/2011 Z. z., 232/2012 Z. z., 161/2014 Z. z.
- Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland vom 23. Mai 1949, zuletzt geändert 23. Dezember 2014
  - tzv. Základní zákon Německé spolkové republiky
- Gesetz vom 1. Oktober 1920, womit die Republik Österreich als Bundesstaat eingerichtet wird (Bundes-Verfassungsgesetz), zuletzt geändert 1. Juli 2014
  - tzv. Spolkový ústavní zákon Rakouské republiky

2.1 Výlučné a kontrasignované pravomoci

Pravomoci prezidenta jsou v českém právním řádu rozlišeny v rozdílných člancích, rozdělené na výlučné (čl. 62 Ústavy) a kontrasignované (čl. 63 Ústavy), což se ani v jednom z ostatních sledovaných států (Slovenská republika, Rakouská republika, Spolková republika Německo) nenalézá. Již tak nerozsáhlé úkony vykonané prezidentem SRN vyžadují dle čl. 58 Základního zákona spolupodpis spolkového kancléře nebo příslušného spolkového ministra. V Rakousku dle čl. 67 odst. 2 platí, že pokud nestanoví ústavní zákon jinak, je pro platnost prezidentských úkonů nutná kontrasignace. Slovenská Ústava v čl. 102 odst. 2 taxativně vyjmenovává pravomoci, které potřebují ke své platnosti spolupodpis předsedy vlády nebo pověřeného ministra a jedná se o problematiku vedoucích misí, amnestii a velitelství ozbrojeným silám.²⁵

V případě porovnávání států z hlediska objemu pravomocí svěřených do rukou prezidenta, bez ohledu na to, zda jsou kontrasignované nebo ne, by dle mého názoru na prvním místě, s nejvyšším počtem kompetencí, stála Slovenská republika a hned za ní Česká republika. Třetí místo, s výrazně nižším počtem kompetencí by obdržela Rakouská republika a poslední by skončila Spolková republika Německo.

Z tohoto důvodu, pro lepší přehlednost kontrasignovaných a nekontrasignovaných pravomocí, bude v následujících dvou kapitolách nejprve citována právní česká úprava. Jejím částem se poté budu věnovat v případě nalezení shodné, podobné či rozšířené pravomoci v zahraničním uspořádání prezidentských kompetencí.

2.1.1 Souhrn nekontrasignovaných pravomocí

"Čl. 62 Prezident republiky

- a) jmenuje a odvolává předsedu a další členy vlády a přijímá jejich demisi, odvolává vládu a přijímá její demisi,*
- b) svolává zasedání Poslanecké sněmovny,*
- c) rozpouští Poslaneckou sněmovnu,*
- d) pověřuje vládu, jejíž demisi přijal nebo kterou odvolal, vykonáváním jejich funkcí prozatímně až do jmenování nové vlády,*

---

²⁵ KLOKOČKA, Vladimír. *Ústavy států Evropské unie*. 2. díl. Praha: Linde, 2005, 335 s. ISBN 80-7201-556-7. S. 251 a 462

- e) jmenuje soudce Ústavního soudu, jeho předsedu a místopředsedy,
- f) jmenuje ze soudců předsedu a místopředsedy Nejvyššího soudu,
- g) odpouští a zmírňuje tresty uložené soudem a zahlazuje odsouzení,
- h) má právo vrátit Parlamentu přijatý zákon s výjimkou zákona ústavního,
- i) podepisuje zákony,
- j) jmenuje prezidenta a viceprezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu,
- k) jmenuje členy Bankovní rady České národní banky.²⁶

Výkon výlučných pravomocí není na rozdíl od kontrahovaných podmínek nutností spolupodpisu předsedy vlády či jím pověřeného člena vlády. Z toho vyplývá, mimo charakteristické neodpovědnosti prezidenta zaručené Ústavou (kromě velezrady), i neodpovědnost vlády za provedení takového rozhodnutí. Tyto kompetence však nemůžeme zaměňovat za naprosto nezávislé z důvodu vazby "na součinnost jiného subjektu (např. jmenování členů vlády na návrh jejího předsedy...)"²⁷

2.1.2 Souhrn kontrahovaných pravomocí

"Čl. 63

1) Prezident republiky dále

- a) zastupuje stát navenek,
- b) sjednává a ratifikuje mezinárodní smlouvy; sjednávání mezinárodních smluv může přenést na vládu nebo s jejím souhlasem na její jednotlivé členy,
- c) je vrchním velitelem ozbrojených sil,
- d) přijímá vedoucí zastupitelských misí,
- e) pověřuje a odvolává vedoucí zastupitelských misí,
- f) vyhlašuje volby do Poslanecké sněmovny a do Senátu,
- g) jmenuje a povyšuje generály,
- h) propůjčuje a uděluje státní vyznamenání, nezmocní-li k tomu jiný orgán,
- i) jmenuje soudce,
- j) nařizuje, aby se trestní řízení nezačalo, a bylo-li zahájeno, aby se v něm nepokračovalo,
- k) má právo udělovat amnestii.

²⁶ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky ve znění pozdějších předpisů.

²⁷ BAHÝĚOVÁ, Lenka, FILIP, Jan a kol. *Ústava České republiky: komentář*. Brno: Masarykova univerzita, 2010, 1533 s. ISBN 978-80-7201-814-7. S. 710.

(2) Prezidentovi republiky přísluší vykonávat i pravomoci, které nejsou výslovně v ústavním zákoně uvedeny, stanoví-li tak zákon.²⁸

2.1.3 Pravomoci prezidenta k vládě

Německý spolkový prezident nemá vůči vládě žádné ústavně zakotvené pravomoci. Ani rakouský spolkový prezident nevyniká svými pravomocemi v oblasti vlády. Za jeho jedinou kompetenci v této oblasti by se dalo s nadsázkou považovat právo zmocňovat členy spolkové vlády a přenášet na ně právo jmenovat některé z úředníků.

Jmenování a odvolávání předsedy a ostatních členů vlády je pravomocí, která je svěřena českému i slovenskému prezidentovi. Prezident republiky jmenuje předsedu vlády z vlastního uvážení a následně na návrh předsedy vlády (premiéra) jmenuje ostatní členy vlády. Vláda je povinna pro svou existenci žádat o vyslovení důvěry Poslaneckou sněmovnou ČR/Národní radou SR.

2.1.3.1 Česká republika

Pokud se stane, že v České republice bude dvakrát po sobě vyslovena nedůvěra, dojde k jmenování premiéra prezidentem skrz návrh předsedy Poslanecké sněmovny. Jestliže ani jemu nebude vyslovena důvěra, má prezident republiky právo rozpustit Poslaneckou sněmovnu.²⁹

Poslední sestavení vlády prezidentem, které proběhlo před více než rokem a jejímž premiérem byl jmenován Bohuslav Sobotka, prošlo Poslaneckou sněmovnou bez výhrad a na první pokus jí byla vyslovena důvěra.

K odvolání člena vlády může dojít pouze na návrh premiéra. Vláda jako celek je odvolána prezidentem v případech, kdy měla podat demisi, ale neučinila tak (vyslovení nedůvěry, zamítnutí návrhu na vyslovení nedůvěry).³⁰

Prezident republiky přijímá demisi vlády, není však povinen přijmout ji vždy, pouze v případech stanovených Ústavou. Premiér podává demisi přímo do rukou prezidenta, členové vlády ji podávají prostřednictvím předsedy vlády. I po přijetí demise může prezident pověřit vládu prozatímním výkonem

---

²⁸ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., pozn. č. 26.

²⁹ Čl. 35 ústavního zákona č. 1/1993 Sb. pozn. č. 26.

³⁰ BAHÝĽOVÁ, Lenka, FILIP, Jan a kol. Ústava České republiky: komentář. Brno: Masarykova univerzita, 2010, 1533 s. ISBN 978-80-7201-814-7. S. 713.

své funkce, což ale není jeho povinností, z čehož vyplývá, že může nastat období, kdy vláda není vůbec jmenována.

Právo účastnit se schůzí vlády je spolu s příležitostmi žádat zprávy a projednávat otázky patřící do jejich působnosti možností, jak může prezident svým projevem ovlivňovat mínění ve vládě. Jinak na tomto území nemá žádné pravomoci.

2.1.3.2 Slovenská republika

Na Slovensku je během ustavování vlády, po prvním vyslovení nedůvěry Národní radou, prezident povinen odvolat vládu, která zůstává do jmenování nové vlády ve funkci.³¹

Prezident odvolává vládu jako celek i její jednotlivce. Dojde-li Národní radou k vyslovení nedůvěry předsedovi vlády, prezident ho odvolá a s tím dojde i k odstoupení celé vlády. Národní rada je kompetentní vyslovit nedůvěru i jednotlivci, což taktéž znamená jeho odvolání.

Demise podaná předsedou vlády znamená, že ji podává celá vláda. Pokud demisi podá člen vlády, prezident republiky v případě jejího přijetí dále určuje, který z ostatních členů se ujme prozatímní činnosti v dané věci.

Mimo jiné je prezidentovi uložena kompetence žádat informace potřebné ke splnění svých úkonů a svěřit prozatímní vládě pravomoci stanovené Ústavou a vyžadovat souhlas s výkonem některých pravomocí.³²

2.1.4 Pravomoci prezidenta vůči zákonodárné moci

Německo nevybavuje své prezidenty žádnými pravomocemi zaměřenými vůči zákonodárnému sboru.

Spolkový prezident Rakouska jednou ročně svolává Národní radu k řádnému zasedání, popřípadě na návrh k mimořádnému zasedání. Svěřena je mu i možnost jejího rozpuštění.³³

Kompetence prezidentů České a Slovenské republiky jsou si velmi podobné, někdy až shodné. Za základní náplň práce vzhledem k zákonodárnému

---

³¹ čl. 115 ústavného zákona č. 460/1992 Zb., Ústava Slovenskej republiky, ve znění pozdějších předpisů.

³² Ústavný zákon č. 460/1992 Sb., pozn. č. 31.

³³ KLOKOČKA, Vladimír. Ústavní systémy evropských států. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Linde, 2006, 423 s. ISBN 80-7201-606-7. S. 193.

sboru můžeme považovat svolání zasedání a rozpuštění Poslanecké sněmovny (Národní rady na Slovensku). Nejdéle třicátý den po volbách do Poslanecké sněmovny má dojít prezidentem ke svolání ustavujícího zasedání. Pokud se tak nestane, dojde ke schůzi automaticky dříve řečený třicátý den po vyhlášení výsledků voleb. K rozpuštění Poslanecké sněmovny může dojít pouze z důvodů stanovených Ústavou.

Pouze do kompetence prezidenta ČR spadá vyhlašování voleb do Parlamentu. Před uplynutím volebního období Poslanecké sněmovny a Senátu, nebo důsledkem rozpuštění Poslanecké sněmovny musí prezident republiky rozhodnout o termínu vyhlášení nových voleb. Platnost tohoto úkonu musí být potvrzena spolupodpisem předsedy vlády.³⁴

Suspenzivní veto, neboli právo vrátit Parlamentu/Národní radě přijatý zákon (neplatí pro ústavní zákony) do patnácti dnů s připomínkami, je díky samostatnosti výkonu ukázkou *"prosazování představ prezidenta republiky o směřování právního řádu..."*³⁵

V dnešní době se nástrojem, kterým prezident ukazuje, s jakými schválenými zákony nesouhlasí, se stává pravomoc podepsat zákony. Každý zákon musí podepsat předseda Poslanecké sněmovny, prezident republiky (kromě zákonů, u nichž využil právo veta, které bylo Poslaneckou sněmovnou přehlasováno) a předseda vlády. Avšak náš první český prezident Václav Havel zavedl postup, který byl dalšími prezidenty opakován. Nevetoval zákon, se kterým nesouhlasil, ale svůj postoj dal najevo následným nepodepsáním zákona, což nemá vliv na jeho další platnost a účinnost.³⁶

2.1.5 Prezident a soudní moc

Spolkový prezident Rakouské republiky není obdařen pravomocí zasahovat do personálního obsazení soudů jakéhokoliv stupně, německý pouze jmenuje a odvolává spolkové soudce, neurčí-li zákon jinak.

Jmenování soudce Ústavního soudu ČR v čl. 62 písm. e, těsně souvisí s čl. 63 písm. i, jmenováním soudců, které vyžaduje kontrasignaci. Prezident

---

³⁴ KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě a Listině. 1. díl. 2. rozšířené vydání.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, 901 s. ISBN 978-80-7380-140-3. S. 491.

³⁵ KLÍMA, Karel a kol. Pozn. č. 33. S. 476.

³⁶ BAHÝLOVÁ, Lenka, FILIP, Jan a kol. Pozn. č. 27. S. 735.

republiky má právo vybrat vlastním uvážením za soudce Ústavního soudu jakoukoli osobu, která dle zákona smí funkci vykonávat (bezúhonnost, volitelnost do Senátu, vysokoškolské právnické vzdělání, minimálně deset let činnosti v oboru).³⁷ Propojení s čl. 63 znamená, že bez souhlasu Senátu nebude vybraná osoba ustavena ústavním soudcem.

Předseda a místopředsedové Ústavního soudu spolu s předsedou a místopředsedy Nejvyššího soudu jsou taktéž do funkce jmenování prezidentem, který je zároveň může kdykoli odvolat.³⁸

Nicméně ničím neohraňovaná pravomoc volby prezidenta ve věci jmenování předsedy a místopředsedů Nejvyššího soudu ze soudců (čl. 62 písm. f) se stala konfliktním místem mezi prezidentem a předsedkyní Nejvyššího soudu. Momentem sváru se stalo jmenování nového, v pořadí druhého, místopředsedy, přičemž zvyklostí Nejvyššího soudu zakotvenou zákonem bylo mít pouze jednoho místopředsedu. Ústavní soud ve svém nálezu vydaném pod spisovou značkou Pl. ÚS 87/06 uvedl na pravou míru, kam až mohou prezidentské kompetence dosáhnout a zrušil jmenování jím ustaveného místopředsedy.³⁹

Slovenský prezident jmenuje Ústavní soudce na návrh Národní rady, která mu k výběru nabídne dvojnásobek kandidátů. V nám podobné úpravě dále jmenuje a odvolává předsedu a místopředsedu Ústavního soudu a předsedu a místopředsedu Nejvyššího soudu. Odlišným je jmenování a odvolání generálního prokurátora, který je ustaven za účelem ochrany zájmů osob a státu. Příjmutím slavnostního slibu prezidentem se soudci i generální prokurátor ujímají své funkce.⁴⁰

2.1.6 Jmenování do ostatních funkcí

Pravomoc českého prezidenta týkající se jmenování do výše nezmíněných funkcí je z větší části stanovena čl. 62, neboť se zde vyskytuje požadavek nezávislosti obsazených osob na vládě.

---

³⁷ HENDRYCH, Dušan, SVOBODA, Cyril a kol. *Ústava České republiky: komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1997, 242 s. ISBN 34-064-1685-3. S. 97.

³⁸ HENDRYCH, Dušan a kol. Pozn. č. 36. S. 98.

³⁹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 12. 9. 2007, sp. zn. Pl. ÚS 87/06. In: NALUS [cit. 2015-03-22]. Dostupné z: http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=P1-87-06_1.

⁴⁰ Čl. 134 a 149 ústavného zákona č. 460/1992 Sb., pozn. č. 31.

Jmenování prezidenta a viceprezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu prezidentem může být provedeno pouze na návrh Poslanecké sněmovny, což neznamena, že každý návrh musí být prezidentem uznán.⁴¹ Oproti tomu jmenování sedmi členů Bankovní rady České národní banky je zcela na vůli prezidenta, která je omezena pouze nutností zvolit čtyři příslušníky ze skupiny vedoucích pracovníků ČNB.⁴² Odvolat členy Bankovní rady může prezident na základě zákona. Pokud dojde k odvolání guvernéra, právo přezkumu drží Soudní dvůr Evropské unie sídlící v Lucemburku z důvodu nezávislosti.⁴³

Na základě zákona jsou prezidentovi svěřeny pravomoci, které jsou podřízeny kontrasignaci.⁴⁴ Například zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, ve znění pozdějších předpisů, upravuje prezidentovo právo na jmenování a odvolávání rektorů veřejných vysokých škol na návrh akademického senátu a jmenování profesorů na návrh vědecké rady dané vysoké školy.⁴⁵ I podaný návrh může být prezidentem odmítnut.⁴⁶

Samostatná pravomoc slovenského prezidenta jmenovat a odvolávat, stanovená čl. 102 písm. h Ústavy Slovenské republiky, obsahuje podobné vymezení, které je českému prezidentu dáno zákonným zmocněním. Prezident jmenuje a odvolává vedoucí ústředních orgánů, vyšších státních funkcionářů, rektory vysokých škol, jmenuje profesory, atd.

Prezident republiky v těchto případech postupuje na návrh, konkrétně například ve věci jmenování viceguvernéra Národní banky dochází k jmenování na základě návrhu Národní rady. Ústavní soud Slovenské republiky usnesením vydaným pod spisovou značkou PL. ÚS 14/06 došel k názoru, že prezident

---

⁴¹ KLÍMA, Karel a kol. Pozn. č. 33. S. 477.

⁴² HENDRYCH, Dušan a kol. Pozn. č. 36. S. 101.

⁴³ KOUDELKA, Zdeněk. *Prezident republiky*. Praha: Leges, 2011, 223 s. ISBN 978-80-87212-95-0. S. 154.

⁴⁴ KOUDELKA, Zdeněk. *Jmenování a odvolávání rektorů veřejných a státních vysokých škol a jmenování profesorů* [online]. Epravo [cit. 2015-03-25]. Dostupné z: <http://casopis.vsehrd.cz/2014/03/jmenovani-a-odvolavani-rektoru-verejnych-a-statnich-vysokych-skol-a-jmenovani-profesoru/>.

⁴⁵ Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění jiných zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁶ KOUDELKA, Zdeněk. Pozn. č. 42. S. 155.

má právo zkoumat nejen návrh samotný a jeho správnost, ale i navrhovanou osobu, zda splňuje podmínky jmenování dané zákonem.⁴⁷

Rakouská ústavní úprava svěřuje spolkovému prezidentovi v čl. 65 odst. 2 písm. a) jmenování spolkových úředníků, důstojníků a jiných spolkových funkcionářů na návrh vlády.

Pravomoc jmenovat pouze spolkové úředníky (a zároveň je i odvolávat) spolu s důstojníky a poddůstojníky má německý spolkový prezident pouze v případě, kdy zákon nestanoví jinak.

2.1.7 Pravomoci prezidenta vůči zahraničí

Pro všechny zkoumané státy je charakteristická různá úroveň této kompetence. Zatímco Spolková republika Německo (SRN) se nechává prezidentem tradičně zastupovat v mezinárodních stycích, v ostatních státech se jedná spíše o jistý stupeň reprezentace státu zahrnující například státní návštěvy, neboť tato pravomoc leží spíše na bedrech vlády. Všechny úkony týkající se eventuálního styku se zahraničím jsou možné pouze s kontrasignací.

Součástí zahraničního působení prezidenta je sjednávání a ratifikování mezinárodních smluv. Hlava státu je k tomuto úkonu plně zmocněna. Rakouský spolkový prezident může uzavírat pouze státní smlouvy, ale navíc může přikázat provést takovou smlouvu vydáním nařízení. Dále, kromě německého spolkového prezidenta, je hlava státu oprávněna tuto činnost přenést na vládu popřípadě s jejím souhlasem na její jednotlivé členy. V případech, kdy dojde k přesunu této pravomoci na vládu či její části, může z vůle prezidenta a bez souhlasu vlády kdykoli dojít k jejímu návratu zpět.⁴⁸

Německý prezident má právo pouze pověřovat a přijímat vyslance, v Rakousku platí to samé navíc s potvrzováním jmenování cizích konzulů a jmenováním konzulárních zástupců v cizině. V české Ústavě se mluví v čl. 63 odst. c, a d, a slovenské Ústavě v čl. 102 odst. 1 písm. c, o přijímání, odvolávání a pověřování vedoucích zastupitelských/diplomatických misí. Zeširoka pojatá

---

⁴⁷ Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky z 23. 9. 2009, sp. zn. PL. ÚS 87/06. In: Ústavní soud SLOvenskej republiky [cit. 2015-03-22]. Dostupné z: http://portal.concourt.sk/Zbierka/2009/90_09s.pdf.

⁴⁸ HENDRYCH, Dušan a kol. Pozn. č. 36. S. 103.

úprava je použita z důvodu obsažení všech úrovní možných vedoucích těchto misí:

- *"...velvyslanci a nunciové pověření u hlav státu nebo jiná rovnocenná hodnost;*
- *vyslanci, ministři a internunciové pověření u hlav státu;*
- *charge d'affaires pověření u ministra zahraničních věcí."*⁴⁹

2.1.8 Velitelství ozbrojených sil, vypovězení války, uzavírání míru

Pouze prezidentům České a Slovenské republiky je svěřena kompetence obsahující post velitele ozbrojených sil. V České republice se jedná spíše o formální záležitost vrchního velitele, kdy faktickou moc nad armádou drží vláda, resp. ministr obrany. Tomu odpovídá i jeho pravomoc na návrh vlády jmenovat a povyšovat generály. Podle Karla Klímy je tato kompetence odvozena od prezidentova titulu vrchního velitele ozbrojených sil, tedy se nevztahuje na jiné ozbrojené sbory kromě armády (např.: policie ČR).⁵⁰ Všechny pravomoci týkající se válečného stavu a ozbrojených sil jsou u nás Ústavou rozděleny mezi Parlament a vládu v článku 43 Ústavy.

Pozice slovenského prezidenta je silnější. Stává se hlavním velitelem, který z rozhodnutí Národní rady vypovídá válku, uzavírá mír, vyhláší mobilizaci, válečný či výjimečný stav.

2.1.9 Právo milosti a amnestie

Milost a amnestie nejsou synonymy, ale liší se od sebe, tudíž je nejprve potřeba vysvětlit jejich rozdíl. Milost je konkrétní individuální úkon zaměřený na jednu specifickou osobu, jejímž cílem je odpuštění trestu. Amnestie je aktem zaměřeným vůči širokému spektru osob, které naplňují její předem stanovená kritéria.⁵¹

Podle fáze, do které prezident s omilostněním vstupuje, rozlišujeme mezi několika formami milosti - agraciací, abolicí a rehabilitací:

⁴⁹ SVÁK, Ján, CIBULKA, L'ubor. *Ústavné právo Slovenskej republiky: osobitná časť*. 3. rozšířené vydání. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2009, 1072 s. ISBN 978-80-89363-33-9. S. 651.

⁵⁰ KLÍMA, Karel a kol. Pozn. č. 33. S. 492.

⁵¹ HENDRYCH, Dušan a kol. Pozn. č. 36. S. 105.

- agraciace - odpuštění a zmírnění trestů uložených soudem ať už z části vykonaných nebo celých (čl. 62 odst. g Ústavy),
- abolice - nařízení, aby se trestní řízení nezahajovalo, případně aby se v něm nepokračovalo (čl. 63 odst. j Ústavy),
- rehabilitace - zahlazení odsouzení, na rehabilitovanou osobu je pohlíženo jako na netrestanou (čl. 62 odst. g Ústavy).⁵²

Prezident České republiky je kompetentní přenést své pravomoci týkající se milosti na ministra spravedlnosti, k čemuž došlo zákonem č. 378/2013 Sb., rozhodnutí prezidenta republiky o přenesení pravomoci v řízení o udělení milosti. Dále došlo ke slibu, že ve své funkci na rozdíl od svého předchůdce nevyužije právo vyhlásit amnestii.⁵³

Bývalý prezident Václav Klaus využil svého kontrasignovaného práva a tak zákonem č. 1/2013 Sb., o amnestii ze dne 1. ledna 2013 mohlo dojít k hromadnému omilostnění. Rozporuplné reakce na sebe nenechaly dlouho čekat a Ústavní soud usnesením vydaným pod spisovou značkou Pl. ÚS 4/13 řešil otázku zrušení článku II (navrženého skupinou senátorů). Tento návrh byl odmítnut na základě nemožnosti přezkumu soudem.⁵⁴

Do pravomocí prezident Slovenské republiky spadá agraciace a abolice a dle čl. 102 odst. 2 nabývá amnestie platnosti spolupodpisem předsedy vlády nebo jím pověřeného ministra. Z toho je možné vyvodit, že individuální amnestie nejspíše spadá do výlučných kompetencí prezidenta republiky.

Lépe uspořádaný průběh amnestie (než v České republice) se dle mého názoru projevuje v § 474/2005 Z. z., trestný poriadok. Stanovuje, že soud rozhoduje o tom v jaké míře, popřípadě jestli vůbec může být daná osoba účastna amnestie.

⁵² KOUDELKA, Zdeněk. Pozn. č. 42. S. 149.

⁵³ (Kolektiv autorů). Zeman exkluzivně: Nedává logiku, abych měl menší pravomoci [online]. hrad.cz [cit. 2015-3-21]. Dostupné z: <http://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr-milos-zeman/vybrane-projevy-a-rozhovory/535.shtml>.

⁵⁴ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 5. 3. 2013, sp. zn. Pl. ÚS 4/13, In: NALUS [cit. 2015-03-22]. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=pl-4-13>.

Prezident republiky Andrej Kiska stejně jako Miloš Zeman neplánuje využít svého práva amnestie. Přitom zachází ještě dál a prohlašuje, že ve své funkci nevyužije ani individuální milosti.⁵⁵

Spolková ústava Rakouské republiky nepřiznává spolkovému prezidentovi možnost vyhlásit amnestii. Jeho kontrasignovaná pravomoc je mu uložena na základě individuální milosti: *"...udělování milosti zákonně odsouzeným osobám, zmírnění a změna trestů... zmírnění právních následků a zahlazení rozsudků... zastavování trestněprávního řízení u trestných činů, spáchaných při výkonu úřadu..."*⁵⁶

Prezidentu Spolkové republiky Německo je taktéž svěřena do kontrasignovaných kompetencí pouze milost, jejíž výkon je individuální. Milost je vyhlašována jménem Spolku, to je oproti ostatním státům změnou.

2.1.10 Udělování vyznamenání

Pravomoc udělovat vyznamenání je ústavami svěřena do kompetencí prezidentů České a Slovenské republiky, kteří mohou k tomuto úkonu zplnomocnit jiný orgán.

Česká republika dělí vyznamenání na řády a medaile. Navíc právní řád vymezuje rozdíl mezi propůjčením a udělením vyznamenání. Udělit je možné medaili i řád, ale pouze cizinci, zatímco k propůjčení řádu dochází v rámci občanů ČR.⁵⁷ Zákon č. 157/1994 Sb., o státních vyznamenáních České republiky taxativně vyjmenovává, jaké medaile a řády může prezident republiky využít řazené dle svého významu sestupně - Řád Bílého lva, Řád Tomáše Garrigua Masaryka, Medaile Za hrdinství, Medaile Za zásluhy. Prezident republiky může v této věci postupovat jak bez návrhu, tak i na návrh jednotlivých komora Parlamentu nebo vlády.⁵⁸

---

⁵⁵ Dkr. Slovenský prezident zatím neudělil ani jednu milost a neuvažuje ani o amnestii [online]. Parlamentní listy [cit. 2015-3-21]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Slovensky-prezident-zatim-neudelil-ani-jednu-milost-a-neuvazuje-ani-o-amnestii-351643>.

⁵⁶ KLOKOČKA, Vladimír, WAGNEROVÁ, Eliška. *Ústavy států Evropské unie. 1. díl*. Praha: Linde, 2004, 795 s. ISBN 80-7201-466-8. S. 461.

⁵⁷ BAHÝŤOVÁ, Lenka, FILIP, Jan a kol. Pozn. č. 27. S. 766.

⁵⁸ Zákon č. 157/1994 Sb., o státních vyznamenáních České republiky.

Prezident Slovenské republiky uděluje svou výlučnou pravomocí vyznamenání pouze občanům státu. Vyznamenání se dělí na řády a kříže, přičemž obojí je vyznamenáním pouze propůjčeno. Zákon č. 37/1994 Zb., o štátnych vyznamenaniach zřizuje taxativním výčtem: Řád Bílého dvoukříže, Řád Andreje Hlinky, Řád Ludovíta Štúra, Kříž Milana Rastislava Štefánika a Pribinův kříž.⁵⁹

2.1.11 Pravomoci odlišné od kompetencí českého prezidenta

Ústavy států ostatních parlamentních republik obsahují některé pravomoci, které českému prezidentovi nejsou svěřeny, proto nyní budou zmíněny spíše okrajově, většinou bez porovnávání.

Prezident Rakouské republiky má právo nařídit vyhlášení referenda a na žádost rodičů prohlašuje nemanželské děti za manželské. Meze pravomoci, díky níž propůjčuje čestná práva, poskytuje mimořádné úlevy a přídavky a důchody..., jsou stanovené zákonem.⁶⁰

Slovenskému prezidentovi je svěřena pravomoc vyhlašování referenda. V únoru 2015 se konalo referendum vyhlášené prezidentem na základě sestavené petice opatřené dostatečným počtem platných podpisů. Referendum se týkalo problematiky týkající se tradiční rodiny, kvůli nedostatečné účasti voličů bylo prohlášeno za neplatné. Prezident republiky využil svého práva obrátit se na Ústavní soud, který se následně zabýval otázkou, zda předmět referenda není protiústavní.⁶¹

Do rukou prezidenta České republiky byla krátkodobě vložena pravomoc vyhlášení referenda ústavním zákonem č. 515/2002 Sb., o referendu o přistoupení České republiky k Evropské unii a o změně ústavního zákona č. 1/1993 Sb.⁶²

---

⁵⁹ Zákon č. 97/1994 Zb., o štátnych vyznamenaniach.

⁶⁰ KLOKOČKA, Vladimír, WAGNEROVÁ, Eliška. Pozn. č. 55. S. 462.

⁶¹ CABADA, Ladislav a kol. Nové demokracie střední a východní Evropy: komparace politických systémů. Praha: Oeconomica, 2008, 434 s. ISBN 978-80-245-1388-1. S. 50.

⁶² Čl. 2 ústavního zákona č. 515/2002 Sb., o referendu o přistoupení České republiky k Evropské unii.

3 Vliv volby prezidenta na postavení a pravomoci prezidenta

Rok 2012 znamenal pro úřad hlavy státu v České republice významné změny. Ústavním zákonem č. 71/2012 účinnému k 1. říjnu 2012 (čl. 65 účinný k 8. březnu 2013) byla provedena novela Ústavy, která vedla k zavedení přímé volby prezidenta republiky a k pozměnění jeho pravomocí. Podrobnosti ohledně přímé volby republiky jsou dle čl. 58 Ústavy stanovené zákonem.

Aktivní volební právo má každý občan České republiky starší osmnácti let. Pasivní volební právo, neboli možnost být zvolen, maximálně dvakrát po sobě, má každý občan starší 40 let s právem volit, který byl na tento post kandidáta navrhnout a to buď peticí občanů s 50 tisíci podpisy, dvaceti poslanci nebo deseti senátory.

Volba prezidenta je nejvýše dvoukolová, v případě stálého nezvolení hlavy státu musí dojít k vypsání zcela nových voleb. Volby vyhrává kandidát, který získá nadpoloviční většinu platných hlasů.

První a zatím jediná přímá volba u nás proběhla na počátku roku 2013 za široké podpory veřejnosti a vcelku vysoké účasti voličů čítající v obou kolech cca 60 procent. Z devíti kandidátů se do druhého kola, které se konalo 14 dní od první volby (11. - 12. a 25. - 26. leden), dostali dva muži s nejvyšším počtem hlasů, který však nepřesáhl nadpoloviční většinu - Miloš Zeman a Karel Schwarzenberg. Konečným vítězem a prezidentem republiky se stal Miloš Zeman s necelými 55 procenty získaných hlasů.⁶³

Přímá volba pro prezidenta neznamenala ani tak výrazné změny v jeho pravomocích (přestože k některým došlo), jako spíše posílení jeho postavení vzhledem k důvěře lidu, který měl tu možnost a sám si ho zvolil. Nicméně vyskytují se i názory, které *"... považují přímou volbu prezidenta... za cizorodý prvek... v rozporu s logikou parlamentního systému."*⁶⁴

Zavedením přímé volby došlo k výraznému omezení prezidentovy imunity. Zatímco před přijmutím nové úpravy byl prezident z výkonu své funkce zcela neodpovědný a nebylo ho možné zadržet ani stíhat, dnes je možné, aby byl ústavně žalován pro velezradu nebo hrubé porušení Ústavy.⁶⁵

⁶³ (Kolektiv autorů). Celkem hlasů [online]. Volba prezidenta České republiky [cit. 2015-3-20]. Dostupné z: <http://www.volba-prezidenta.cz/>.

⁶⁴ NOVÁK, Miroslav. Prezident, premiér a snahy o posílení výkonné moci. In: *Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky*. Ed. Vojtěch ŠÍMÍČEK. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 9 - 15. ISBN 978-80-210-4520-0. S. 13.

⁶⁵ čl. 65 zákona č. 1/1993 Sb., pozn. č. 26

Prezident republiky již nadále neskládá slib ani se nevzdává úřadu do rukou Poslanecké sněmovny. Čl. 59 odst. 1 a čl. 61 ukládá za osobu v tomto ohledu odpovědnou předsedu Senátu.

Vzhledem k novelizaci Ústavy ústavním zákonem č. 71/2012 Sb. došlo v čl. 62 a 63 k pozměnění pravomocí prezidenta republiky. Článek 2 písm. g byl zkrácen ("*...odpouští a zmírňuje tresty uložené soudem a zahlazuje odsouzení,...*"⁶⁶) a jeho část se přesunula do čl. 62 písm. j ("*...nařizuje, aby se trestní řízení nezahajovalo a bylo-li zahájeno, aby se v něm nepokračovalo,...*"⁶⁷), kde výkon kompetence této vyžaduje kontrasignaci. Dále došlo ke zrušení písm. l v čl. 62 o vyhlášení referenda a výsledku o přistoupení ČR k Evropské unii. Úprava práva na udělení amnestie byla v čl. 63 řádově posunuta a tím jí bylo uděleno nově přidané písm. k.

Slovenská republika zavedla přímé volební právo roku 1999 ústavním zákonem č. 9/1999 Zb. z důvodu dlouhodobé neschopnosti Národní rady zvolit prezidenta republiky a později ani kandidáty.

Kandidáti na prezidenta (občané starší 40 let) mohou být vybráni návrhem alespoň patnácti poslanců Národní rady nebo prostřednictvím petice požadující 15 tisíc podpisů. Dvoukolová volba se nijak od české neliší, pokud v prvním kole žádný z kandidátů nezvítězí, postupují dva s nejvyšším počtem platných hlasů do druhého kola. Výraznou odchylkou oproti českému ústavnímu pořádku je možnost být odvolán lidovým hlasováním vzešlém na popud Národní rady a skládání slibu do rukou Ústavního soudu před Národní radou.⁶⁸

Nastalá změna kompetencí se týkala například práva veta, jehož možnost uplatňování ztratil prezident u ústavních zákonů, přesunu některých výlučných pravomocí do kontrasignované části (amnestie, vyslanci). Při neúspěšném lidovém hlasování o odvolání z funkce rozpouští Národní radu.

Prvním přímo voleným prezidentem Slovenska se stal Rudolf Schuster, dnešním, již třetím, je Andrej Kiska.

---

⁶⁶ čl. 62 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., pozn. č. 26.

⁶⁷ čl. 63 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., pozn. č. 26.

⁶⁸ BUKOVSKÁ, Kristýna. Přímá volba prezidenta v ČR a v jiných parlamentních republikách [online]. *Všehrd* [cit. 2015-03-26]. Dostupné z: <http://casopis.vsehrd.cz/2012/11/prima-volba-prezidenta-v-cr-a-v-jinych-parlamentnich-republikach/>.

Od přijetí Spolkového ústavního zákona Rakouska roku 1920 došlo několikrát ke změně mezi přímou a nepřímou volbou spolkového prezidenta, ale od roku 1950 je stabilní úprava zahrnující přímou volbu namísto volby Spolkového shromáždění.

Volba prezidenta je spojena s hlasovací povinností občanů spolkových zemí stanovenou Ústavou. Kandidátem se může stát každý občan starší třiceti pěti let, na jehož kandidátní listině je alespoň 6 tisíc podpisů⁶⁹. Spolkový prezident může být pouze jednou znovu zvolen, z možnosti pasivního volebního práva jsou čl. 60 odst. 3 vyjmuti "*Členové současných nebo dřívějších panovnických rodin...*"⁷⁰

Slabší postavení prezidenta nedošlo výraznějšího, vlastně vůbec žádného, posílení ve svých pravomocích.

Spolková republika Německo jako jediná přešla po zkušenosti se silným, přímo voleným prezidentem k nepřímé volbě. Návrat ke zvolení prezidenta na základě lidového hlasování se nejspíše ani nedá očekávat z důvodu požadavku slabého prezidenta s minimálními kompetencemi.⁷¹ Na jeho úkor dochází k výrazné nadřazenosti v postavení i pravomocích spolkového kancléře, jíž je v dnešní době Angela Merkelová.

Spolkovým prezidentem voleným Spolkovým shromážděním se může stát každý Němec starší 40 let. Volební období je pětileté s možností jednoho znovuzvolení. Nejvýše dvoukolová volba není při nedostatečném počtu hlasů opakována od samotného začátku, ale za spolkového prezidenta je zvolena osoba s nejvyšším počtem hlasů.⁷²

---

⁶⁹ BUKOVSKÁ, Kristýna. Pozn. č. 65.

⁷⁰ čl. 60 odst. 3 ústavy států EU

⁷¹ DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra a kol. *Základní modely demokratických systémů: komparace politických systémů*. Praha: Oeconomica, 2008, 255 s. ISBN 978-245-1357-7. S. 194.

⁷² ústavy států EU, s250

4 Odpovědnost prezidenta republiky

Prezident České republiky není dle čl. 54 odst. 3 Ústavy odpovědný z výkonu své funkce (na rozdíl od rakouského spolkového prezidenta). Jak již bylo výše zmíněno, tuto premisu dále rozvíjí čl. 65 novelizovaný ústavním zákonem č. 71/2012 Sb.,⁷³ kde se nachází zmínka o možnosti výjimky ve věci odpovědnosti a následného stíhání Ústavním soudem v případě velezrady, hrubého porušení Ústavy nebo ústavního pořádku. Z toho vyplývá, že prezident není již nadále vybaven indempnitou (ta značí úplnou beztrestnost), ale pouhou imunitou. Ústavní žalobu proti prezidentovi republiky podává se souhlasem Poslanecké sněmovny Senát.

Pojem velezrady byl charakterizován zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu ("*...rozumí se jednání prezidenta republiky směřující proti svrchovanosti a celistvosti republiky, jakož i proti jejímu demokratickému řádu.*"⁷⁴), ale zákon č. 275/2012 Sb., o volbě prezidenta a změně některých zákonů, zrušil úpravu tohoto pojmu a nenahradil ji jinou. Senátorka a bývalá soudkyně Ústavního i Nejvyššího soudu Eliška Wagnerová charakterizovala v roce 2013 velezradu jako ústavní delikt úmyslně zaviněný prezidentem republiky.⁷⁵

Jediným následkem vyneseného usnesení Ústavního soudu, že se prezident republiky dopustil velezrady, je ztráta prezidentského úřadu s nemožností jej znovu nabýt. Jiný postih ani sankce nejsou možné z toho důvodu, že tento delikt není a ani nemůže být součástí trestněprávní odpovědnosti vzhledem k rozsáhlé imunitě, kterou prezident požívá.⁷⁶

Možnost obžalovat spolkového prezidenta SRN pro úmyslné porušení Základního zákona nebo jiného spolkového zákona zdůrazňuje závazek prezidenta republiky řídit se Základním zákonem. Jedná se o ústavněprávní řízení u Spolkového ústavního soudu, ke kterému dochází na návrh podaný Spolkovou

---

⁷³ Zákon č. 71/2012 Sb., kterým se mění ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů

⁷⁴ HENDRYCH, Dušan a kol. Pozn. č. 36. S. 109.

⁷⁵ WAGNEROVÁ, Eliška. Mnozí míní, že velezrada a vlastizrada jedno jest. Není. [online]. Eliška Wagnerová [cit. 2015-3-28] Dostupné z: http://eliskawagnerova.cz/aktuality/eliska_wagnerova_mnozi_mini_ze_velezrada-a-vlastizrada-jedno-jest-neni/.

⁷⁶ čl. 65 zákona č. 1/1993 Sb., pozn. č. 26.

radou nebo sněmem. Ústavní soud může předběžně spolkovému prezidentovi zakázat vykonávání svého úřadu.⁷⁷

Odpovědnost spolkového prezidenta Rakouské republiky je zaměřena vůči Spolkovému shromáždění, které vydává souhlas s počátkem úředního stíhání spolkového prezidenta (čl. 63 odst. 1 Spolkového ústavního zákona). Prezident může být stíhán i za trestné činy. O přistoupení k žalobě rozhoduje Ústavní soudní dvůr.⁷⁸

Prezident Slovenské republiky může být stíhán ze dvou důvodů. Prvním je úmyslné porušení Ústavy, druhým vlastizrada. Prezident tedy nemá pouze ústavněprávní odpovědnost, ale také odpovědnost trestněprávní. Pojem vlastizrady není v Ústavě rozebrán, proto se ve výkladu postupuje dle § 311 zákona č. 300/2005 Z. z., trestného zákona.

Účinky obžaloby a následného odsouzení jsou stanovené stejně jako v České republice, tedy prezident republiky přichází o svou funkci a zároveň i o způsobilost ji získat.⁷⁹

---

⁷⁷ HESSELBERGER, Dieter. *Das Grundgesetz: Kommentar für die politische Bildung*. 13. aktualisierte Auflage. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 2003, 412 s. ISBN 3893314989. S. 267.

⁷⁸ KLOKOČKA, Vladimír, WAGNEROVÁ, Eliška. Pozn. č. 55. S. 500.

⁷⁹ čl. 107 zákona č. 460/1992 Sb., pozn. č. 31.

5 Shrnující komparace

Pravomoci, které jsou dány prezidentu České republiky (Ústavou i zákonem) jsou vcelku obsáhlé a pouze v drobnostech se liší od úpravy Ústavy Slovenské republiky. Pro lepší přehlednost srovnání uvádím v tabulce novodobé pravomoci, kterými mohou být prezidenti zkoumaných parlamentních republik nadáni. Vedle sebe bude uvedeno, zda prezident republiky tuto pravomoc má nebo ne bez ohledu na to, zda je nutno ji kontrasignovat nebo ne.

Zároveň ve spodní části tabulky bude srovnána úprava přímé volby a odpovědnosti prezidenta nejen ze své funkce.

	ČR	Slovensko	Rakousko	SRN
Zastupování navenek	ano	ano	ano	ano
Sjednávání a ratifikace mez. smluv	ano	ano	ano	ano
Přenesení sjednávání a ratifikace mez. smluv na vládu (její členy)	ano	ano	ano	ne
Vrchní velitel ozbrojených sil	ano	ano	ne	ne
Přijímání vedoucích zastupitelských misí	ano	ano	částečně	částečně
Pověřování a odvolávání vedoucích zastupitelských misí	ano	ano	pověřuje	pověřuje
Vyhlášení voleb zákonodárnému sboru	ano	ne	ne	ne
Jmenování a povyšování generálů	ano	ano	ne	ne
Propůjčení a udělení vyznamenání	ano	ano	ne	ne
Jmenování soudců	ano	ano	ne	ano
Abolice	ano	ne	ano	ano
Agraciace	ano	ano	ano	ano
Rehabilitace	ano	ano	ano	ano
Amnestie	ano	ano	ne	ne
Jmenování a odvolání předsedy a dalších členů vlády	ano	ano	ne	ne
Přijetí demise, odvolání vlády	ano	ano	ne	ne
Svolávání zasedání PS/Národní rady	ano	ano	ano	ne
Rozpuštění PS/Národní rady	ano	ano	ano	ne
Pověření vlády prozatímní funkcí	ano	ano	ne	ne

	ČR	Slovensko	Rakousko	SRN
Jmenování nezávislých funkcí	ano	ano	ne	ne
Podepisování zákonů	ano	ano	ne	ano
Právo veta	ano	ano	ne	ne
Vyhlášení referenda	ne	ano	ano	ne
Vyhlášení války, příp. míru	ne	ano	ne	ne
Odpovědnost prezidenta z výkonu funkce	ne	ano	ano	ne
Stíhání za vlastizradu	ne	ano	ne	ne
Stíhání ze velezradu	ano	ano	ano	ano
Přímá volba prezidenta	ano	ano	ano	ne

Závěr

Bakalářská práce obsahuje srovnání některých z pravomocí čtyř prezidentů parlamentních republik, ve většině stanovené ústavami daných států České republiky, Slovenské republiky, Rakouské republiky a Spolkové republiky Německo. V případech, kdy jsem v rámci komparativního přístupu ústavou svěřených kompetencí narazila na takové, které jsou prezidentům udělovány na základě zákona, zmínila jsem je okrajověji také.

Dlouhá a ve všech zkoumaných státech strastiplná cesta jejich vývoje se odráží v novodobé podobě jak státu myšleného jako celek, tak i v rámci ustavení prezidenta. To lze vyzorovat na uspořádání Spolkové republiky Německo. Z důvodu špatné zkušenosti se silným prezidentem má dnes spolkový prezident pouze kontrasignované pravomoci, které jsou stanovené jako úplný základ. Naproti tomu Česká republika a Slovenská republika, spolu s jejich tradicí silných prezidentů čítající od roku 1918, mají stále prezidenty, kteří mají své kompetence zakotveny zeširoka. Pravomoci českého a slovenského prezidenta jsou si z velké části podobné z důvodu společného vývoje a tím i přebírání stejných ústav do svého ústavního pořádku.

Způsob volby prezidenta může být jedním z východisek jak získat "vodítka" ke zjištění, zda je stát parlamentní, poloprezidentskou či prezidentskou republikou, ale ne vždy. Logická myšlenka stavějící na tom, že přímá volba prezidenta znamená vyšší procento svěřených pravomocí ve prospěch prezidenta a tudíž by se mělo jednat o poloprezidentskou a ne parlamentní republiku, je mylná. Zavedení přímé volby prezidenta neznamena, že musejí být posíleny i jeho pravomoci, ani že dojde k přetvoření republiky. Přímá volba prezidenta byla zavedena ve všech mnou zkoumaných parlamentních republikách kromě Spolkové republiky Německo.

Problematika odpovědnosti prezidenta republiky z výkonu své funkce spolu s oblastí, která stanoví, kdy a kým je možné podat na prezidenta žalobu je rozsáhlá a velmi se v jednotlivých úpravách liší. Stíhání za velezradu mohou být všichni prezidenti, za vlastizradu pouze slovenský prezident. Neodpovědnými z výkonu své funkce jsou prezidenti České republiky a Spolkové republiky Německo.

Práci jsem se pokusila srovnat a sjednotit na jednom místě platnou právní úpravu pravomocí některých prezidentů parlamentních republik.

Resumé

In der Bakkalaureatsarbeit beschäftige ich mich mit der Komparation der Kompetenzen der Präsidenten in parlamentarische Republik. Die Arbeit besteht aus der Einleitung, aus fünf Kapiteln, des sich weiter teilen und aus dem Abschluss.

Ich spreche über die Tschechische Republik, die Slowakische Republik, die Österreichische Republik und die Bundesrepublik Deutschland.

Weiter konzentriere ich mich an die historische Entwicklung der Kompetenzen der Präsidenten seit dem Jahre 1918. In der Gesamtheit widme ich mich der Verfassungsentwicklung.

In dem weiteren Kapitel befasse ich mich mit Fragen der Bearbeitungen der Präsidentenwahlen. Die Wahl kann direkt oder indirekt sein. Aus der befragten Staaten hat die indirekte Wahl nur die Bundesrepublik Deutschland. Ich untersuche die Änderung der Stellung und der Kompetenzen des Präsidenten, weil die direkte Wahl in der Tschechische Republik ganz neu ist.

Wichtig finde ich auch die Frage, von welchem Moment (oder ob überhaupt) der Präsident der Republik verantwortlich ihre Funktion werden kann.

Zuletzt verwende ich alle erwerbe Erkenntnisse und dann nehme ich eine vollständige Komparation.

Seznam použité literatury a zdrojů

Odborná literatura

- BAHÝLOVÁ, Lenka, FILIP, Jan a kol. *Ústava České republiky: komentář*. Brno: Masarykova univerzita, 2010, 1533 s. ISBN 978-80-7201-814-7.
- CABADA, Ladislav a kol. *Nové demokracie střední a východní Evropy: komparace politických systémů*. Praha: Oeconomica, 2008, 434 s. ISBN 978-80-245-1388-1.
- DOBROVIČOVÁ, Gabriela, KANÁRIK, Imrich a kol. *Ústavný systém Slovenskej republiky (doterajší vývoj, aktuálny stav, perspektívy)*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2009, 373 s. ISBN 978-80-7097-777-4.
- DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra a kol. *Základní modely demokratických systémů: komparace politických systémů*. Praha: Oeconomica, 2008, 255 s. ISBN 978-245-1357-7.
- HENDRYCH, Dušan, SVOBODA, Cyril a kol. *Ústava České republiky: komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1997, 242 s. ISBN 34-064-1685-3.
- HESSELBERGER, Dieter. *Das Grundgesetz: Kommentar für die politische Bildung*. 13. aktualisierte Auflage. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 2003, 412 s. ISBN 3893314989.
- KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. 1. díl. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, 901 s. ISBN 978-80-7380-140-3.
- KLOKOČKA, Vladimír. *Ústavní systémy evropských států*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Linde, 2006, 423 s. ISBN 80-7201-606-7.
- KLOKOČKA, Vladimír, WAGNEROVÁ, Eliška. *Ústavy států Evropské unie*. 1. díl. Praha: Linde, 2004, 795 s. ISBN 80-7201-466-8.
- KLOKOČKA, Vladimír. *Ústavy států Evropské unie*. 2. díl. Praha: Linde, 2005, 335 s. ISBN 80-7201-556-7.
- KOUDELKA, Zdeněk. *Prezident republiky*. Praha: Leges, 2011, 223 s. ISBN 978-80-87212-95-0.
- KOUDELKA, Zdeněk. *Ústavní systém Slovenska*. Brno: Masarykova univerzita, 1995, 50 s. ISBN 80-210-1207-2.

- KOUDELKA, Zdeněk. Volba prezidenta republiky. In: *Ústava ve stínu politiky? Sborník příspěvků sekce ústavního práva mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnické dni 2012*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, o.p.s., 2012, 390 s. ISBN 978-80-87382-39-4.
- MOLEK, Pavel. *Dny práva 2012: 20 let po rozpadu čs. federace - co nás spojuje a rozděluje*. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 978-80-210-6319-8. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/prispevky-rozpad.html.
- POLÍVKOVÁ, Zdenka. *Prezident v posttotalitním státě*. Praha: VŠEHRD, 1994, 80 s. ISBN 80-85305-27-5.
- ŘÍCHOVÁ, Blanka a kol. *Západoevropské politické systémy: komparace politických systémů*. Praha: Oeconomica, 2009, 290 s. ISBN 978-80-245-1516-8.
- SCHELLE, Karel, VLČEK, Eduard. *Dokumenty ke studiu moderních dějin státu a práva II. Ústavy a normy ústavního charakteru*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1994. 382 s. ISBN 80-210-0859-8. S. 60 - 63. Dostupné z: http://is.muni.cz/do/rect/el/estud/praf/js09/dejiny/web/prameny/09/Ustava_Vymarske_republiky_-_1919.pdf.
- SVÁK, Ján, CIBULKA, L'ubor. *Ústavné právo Slovenskej republiky: osobitná časť*. 3. rozšířené vydání. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2009, 1072 s. ISBN 978-80-89363-33-9.
- ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky*. Brno: Masarykova univerzita, 2008, 236 s. ISBN 978-80-210-4520-0.
- ZIMEK, Josef. *Ústavnost a český ústavní vývoj*. 4. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2010, 180 s. ISBN 978-80-210-5255-0.

Příspěvky ze sborníku

- Kněžínek, Jan. Prozatímní ústava a její proměny. In: Mlsna, Petr. *Ústava ČR - vznik, vývoj a perspektivy*. Praha: Leges, 2010, s. 132. ISBN 978-80-87212-63-9.
- CIBULKA, L'ubor. Ohliadnutie sa na 20 rokov vývoja Ústavy SR. In: *Ústava ve stínu politiky? Sborník příspěvků sekce ústavního práva mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnické dni 2012*.

Právní předpisy

- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 37/1918 Sb., ze dne 13. listopadu 1918, o prozatímní ústavě. In: Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR. [online]. [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1918.html.
- Zákon č. 271/1919 Sb., ze dne 23. května 1919, kterým se mění zákon o prozatímní ústavě. In: EPRAVO. [online]. [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=1171&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>.
- Zákon č. 121/1920 Sb. z. a n., kterým se uvozuje vlastní ústavní listina Československé republiky. In: Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR. [online]. [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1920.html.
- Výnos č. 75/1939 Sb. o Protektorátu Čechy a Morava. In: Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR. [online]. [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: http://www.psp.cz/kps/pi/gi/historie/vynos_o_zrizeni_protektoratu.pdf.
- Ústavní zákon č. Ústavní zákon č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky. In: Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR. [online]. [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1948.html.
- Ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky. In: Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR. [online]. [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1960.html.
- Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění jiných zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 378/2013 Sb., rozhodnutí prezidenta republiky o přenesení pravomoci v řízení o udělení milosti.
- Zákon č. 157/1994 Sb., o státních vyznamenáních České republiky.
- Ústavní zákon 515/2002 Sb., o referendu o přistoupení České republiky k Evropské unii a o změně ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů.

- Zákon č. 71/2012 Sb., kterým se mění ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů

Zahraniční právní předpisy:

- Ústavný zákon č. 299/1938 Sb., o autonomii Slovenskej krajiny. In: Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR. [online]. [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=299&r=1938>.
- Ústavný zákon č. 185/1939 Sl. z., o ústave Slovenskej republiky. In: NOBILITAS. [online]. [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: http://www.nobilitas.sk/HTML%20Nobilitas/DE/HTML%20Nobilitas/Legislativa%20de/01%20Verfassung/185_1939%20sk.pdf.
- Ústavný zákon č. 330/1938 Sb., o zmocnění ku zmenám ústavnej listiny a ústavných zákonov republiky Česko-Slovenskej a o mimoriadnej moci nariaďovacej. In: Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR. [online]. [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: http://www.psp.cz/kps/pi/gi/historie/zmocnovaci_zakon_1938.pdf.
- Die Verfassung der Deutschen Demokratischen Republik vom 7. Oktober 1949. In: DokumentArchiv. [online]. [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: <http://www.documentarchiv.de/ddr/verfddr1949.html#c5> z.
- Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland vom 23. Mai 1949. In: DokumentArchiv. [online]. [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: <http://www.documentarchiv.de/brd/1949/grundgesetz.html>.
- Artikel 59a, des Grundgesetzes für die Bundesrepublik Deutschland vom 23. Mai 1949. In: Verfassungen der Welt. [online]. [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: <http://www.verfassungen.de/de/gg/gg-a59a.htm>.
- Bundesgesetzblatt für die Republik Österreich. In: Österreichische Nationalbibliothek. [online]. [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: <http://alex.onb.ac.at/cgicontent/alex?aid=bg&datum=1920&size=45&page=24>.
- Gesetz vom 1. Oktober 1920, womit die Republik Österreich als Bundesstaat eingerichtet wird. In: Verfassungen der Welt. [online]. [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: <http://www.verfassungen.de/at/at18-34/index29.htm>.

- Ústavní zákon č. 460/1992 Zb., Ústava Slovenskej republiky, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 97/1994 Zb., o štátnych vyznamenaniach

Judikatura

- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 12. 9. 2007, sp. zn. Pl. ÚS 87/06. In: NALUS [cit. 2015-03-22]. Dostupné z: http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=Pl-87-06_1.
- Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky z 23. 9. 2009, sp. zn. PL. ÚS 87/06. In: Ústavní soud SLOvenskej republiky [cit. 2015-03-22]. Dostupné z: http://portal.concourt.sk/Zbierka/2009/90_09s.pdf.
- Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 5. 3. 2013, sp. zn. Pl. ÚS 4/13, In: NALUS [cit. 2015-03-22]. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=pl-4-13>.

Ostatní elektronické zdroje

- POBUCKÝ, Michal. Srovnání německé (výmarské) ústavy a československé z 1. republiky. [online]. *Epravo* [cit. 2015-03-20]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/srovnani-nemecke-vymarske-ustavy-a-ceskoslovenske-z-1-republiky-65141.html>.
- KOUDELKA, Zdeněk. Jmenování a odvolávání rektorů veřejných a státních vysokých škol a jmenování profesorů [online]. *Všehrd* [cit. 2015-03-25]. Dostupné z: <http://casopis.vsehrd.cz/2014/03/jmenovani-a-odvolavani-rektoru-verejnych-a-statnich-vysokych-skol-a-jmenovani-profesoru/>.
- (Kolektiv autorů). Zeman exkluzivně: Nedává logiku, abych měl menší pravomoci [online]. *hrad.cz* [cit. 2015-3-21]. Dostupné z: <http://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr-milos-zeman/vybrane-projevy-a-rozhovory/535.shtml>.
- Dkr. Slovenský prezident zatím neudělil ani jednu milost a neuvažuje ani o amnestii [online]. *Parlamentní listy* [cit. 2015-3-21]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/ Slovensky-prezident-zatim-neudelil-ani-jednu-milost-a-neuvazuje-ani-o-amnestii-351643>.

- (Kolektiv autorů). Celkem hlasů [online]. Volba prezidenta České republiky [cit. 2015-3-20]. Dostupné z: <http://www.volba-prezidenta.cz/>.
- BUKOVSKÁ, Kristýna. Přímá volba prezidenta v ČR a v jiných parlamentních republikách [online]. *Všehrd* [cit. 2015-03-26]. Dostupné z: <http://casopis.vsehrd.cz/2012/11/prima-volba-prezidenta-v-cr-a-v-jinych-parlamentnich-republikach/>.
- WAGNEROVÁ, Eliška. Mnozí míní, že velezrada a vlastizrada jedno jest. Není. [online]. Eliška Wagnerová [cit. 2015-3-28] Dostupné z: <http://eliskawagnerova.cz/aktuality/eliska-wagnerova-mnozi-mini-ze-velezrada-a-vlastizrada-jedno-jest-neni/>.